

Oslo, 30. juni 2020

Innspill til neste Nasjonal transportplan 2022–2033: Kystverkets ansvar for å ivareta fyr som kulturminner

Norsk Fyrhistorisk Forening (NFHF) arbeider for å bevare fyrstasjoner. Vi er interesseorganisasjon for forvaltere av avbemannede fyrstasjoner og nettverk for alle som er interessert i fyr og fyrhistorie. 90 fyr er tilsluttet vår forening. Nasjonal transportplan, som overordnet styringsdokument for Kystverkets arbeid, har stor betydning for bevaring og ny bruk av fyrene.

Forvaltningsapparatet

Kystverket har sektoransvar for fysiske kulturminner i sitt eie. Fyrstasjoner ivaretas som del av etatens ordinære eiendomsforvaltning og under vedlikehold av navigasjonsinfrastrukturen. Det dreier seg om 114 fyrstasjoner, og det er utarbeidet forvaltningsplan for de 68 av dem som er fredet¹. Nasjonal transportplan (NTP) 2018-2029 beskriver transport og samferdsel langs kysten. Fyrene er kun omtalt i den grad de inngår i den operative navigasjonsinfrastrukturen, og ikke som kulturminner som Kystverket har den viktige oppgaven med å ivareta.

I gjeldende NTP fastslås det: «På kystområdet vil vedlikeholdsetterslepet på navigasjonsinfrastrukturen fjernes i løpet av første del av planperioden.»² Dessverre øremerkes ikke midler til vedlikehold av fyrstasjonene i statsbudsjettet, men kostnadene bæres over Kystverkets budsjettkapittel 1360 postene 01, 30 og 45. De tre postene utgjør 2,31 milliarder kr i 2020. Rundt 600 millioner er knyttet til navigasjonsinfrastruktur, hvor fyrene inngår. Internt i Kystverket gis det lav prioritet til fyrstasjoner, eller enkeltelementer på fyrstasjoner, som ikke lenger har betydning for sjøsikkerheten.

Norsk Fyrhistorisk Forening (NFHF) opplever at Kystverket er bevisst på forpliktelsene som eier av kulturminner, men når det må prioriteres mellom tiltak, er det ofte ikke rom for godt nok vedlikehold av fyrstasjonene. Øremerking av midler kunne bedret dette, forutsatt at synliggjøring av kostnadene ikke fører til ytterligere nedprioritering. Neste NTP bør gi et tydelig signal om at fyrstasjonene som kulturminner må bevares, og at det må settes av øremerkede midler til formålet.

¹ Senter for eiendom og kultur. *Forvaltningsplaner for fredete fyrstasjoner: generell del*. Kystverket, 2017. <https://www.kystverket.no/globalassets/fyr-og-kystkultur/forvaltningsplaner/generell-del-2017.pdf> (14.10.2019).

² St.meld. nr. 33 (2016–2017), s. 88.

Vedlikeholdsetterslep på over 500 millioner

Kystverket³ har opplyst at ved utgangen av 2018 ble det tekniske oppgraderingsbehovet ved deres fyrstasjoner tallfestet til over 500 millioner kr. Av dette er rundt 325 millioner knyttet til de 68 fredede fyrene. Tallene er hentet fra en kartlegging utført av Multiconsult⁴, hvor det fastslås at oppgraderingsbehovet (ved indeksjusterte verdier) «har steget jevnt siden 2014, med et betydelig hopp fra 2016 til 2018». Hoppet utgjorde omtrent 80 millioner kr. Videre påpekes det at i nevnte toårsperiode økte det mest umiddelbare behovet mest, altså utbedringer som må foretas innen 0-5 år. Komponentene det gjelder, har fått *tilstandsgrad 3 - dårlig/meget dårlig tilstand (TG3)*. Det var også økning i antall komponenter med den noe mindre alvorlige *tilstandsgrad 2 – utilfredsstillende (TG2)*. TG2 tilsier at komponentene har «tilnærmet endt levetid og/eller behov for ekstraordinært vedlikehold for å innhente slitasje og/eller mangler».

Det er noe usikkerhet knyttet til tallene ettersom «De bygningene som er vurdert av Kystverket til å ikke være gjenstand for vedlikehold, er utelatt fra denne kartleggingen». Kystverkets Senter for eiendom og kultur opplyser muntlig at det hovedsakelig dreier seg om kraner og landinger, ikke bygninger. Det er uavklart om følgende er utelatt: 1) komponenter på fredede fyrstasjoner og 2) komponenter som er avgjørende for ny bruk. Det er f.eks. slik at Kystverket selv benytter helikoptertransport til fyr hvor det er krevende å komme i land sjøveien. Hvis det dermed tas en beslutning om å stanse kostnadskreven vedlikehold av landing/kaianlegg, vil ny bruk og allmenn tilgang til fyrstasjonen bli umulig.

Ny bruk av fyrstasjonene er arbeids- og kostnadsbesparende for Kystverket. Fyrforvaltere/leietagere holder oppsyn med bygningsmassen og står for deler av vedlikeholdet. Forutsetningen er selvsagt at Kystverket har midler og insentiv til å legge til rette for ny bruk, også ved fyrstasjoner med krevende beliggenhet.

Neste NTP bør påpeke at enda flere fyrstasjoner bør gjøres tilgjengelige for allmennheten etter prinsippet om bevaring gjennom ny bruk. Vedlikeholdsetterslep som er til hinder for dette, må tas unna.

Regionreform og omorganisering av Kystverket

Oppgaver innen kulturminneforvaltning er overført fra staten til fylkeskommunene, men uten at det følger med tilstrekkelige midler til nye stillinger. Fylkeskommunen er søknadsinstans for enkelte tiltak ved fredede fyr, og deltar på noen få befaringer, men har ingen aktiv rolle utover det. Kanskje vil de nå få enda mindre kapasitet til å følge opp fyrstasjonene.

Samferdselsdepartementet har behandlet Kystdirektørens utkast til omorganisering av Kystverket, og etaten står foran store endringer. Signalene som har blitt gitt så langt, tilsier at Senter for eiendom og kultur vil bli avvirket. Ansvar for kulturminnevern ved Kystverkets eiendommer må dermed ivaretas i en annen del av organisasjonen, men det gjenstår å se hvordan det vil bli løst i praksis.

Etter spørsmål fra Stortingets transport- og kommunikasjonskomité i november 2019 informerte daværende samferdselsminister Jon Georg Dale om at Kystverket arbeider med rangeringskriterier for vedlikehold av fredede fyr⁵. NFHF stiller spørsmål ved at vedlikehold, og nedprioritering av vedlikehold, skal avgjøres kun etter interne vurderinger i Kystverket. Føringerne i kulturminnelovgivningen, fredningsvedtak og forvaltningsplaner bør ikke etterprøves av etaten. Det

³ Kystverkets Senter for eiendom og kultur ved Hilde Andresen, oktober 2019.

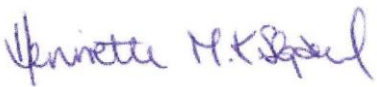
⁴ Multiconsult på oppdrag for Kystverket. *Kartlegging av fyrbygninger 2018: teknisk tilstand og teknisk oppgraderingsbehov*. 21.12.2018.

⁵ Statsråd Jon Georg Dales svar datert 4. november 2019 på spørsmål fra Stortingets transport- og kommunikasjonskomité i etterkant av budsjettføring for 2020.

er på tide at en uavhengig faginstans inkluderes i løpende vurderinger rundt vedlikehold. Et styrket fagmiljø i Kystverkmusea kunne kanskje hatt en slik rolle, forutsatt at knytningen til vedlikeholdsapparatet i Kystverket ikke er for tett. En periode med omorganisering er et gunstig tidspunkt å styrke Kystverkets faglige tilnærming til kulturminnevern.

Kystverket bør forankre avgjørelser om ivaretagelse av fyr i en faginstans med solid kompetanse på kulturminnevern og kystkultur. NTP bør påpeke viktigheten av dette.

NFHF håper at neste NTP i større grad enn den gjeldende vil gjenspeile at Samferdselsdepartementet og underliggende etater har sektoransvar for kulturminner. Det kan bidra til bevaring og ny bruk av norske fyr – en viktig kulturarv langs hele kysten vår.

Henriette M. Skjæveland
Styreleder

Elisabeth Carrera
Organisasjonsrådgiver